

grada, dokaz neiscrpna vrela podataka koji postoje o tome mjestu. Njezina je važnost u tome što može biti iskorištena kao baza za daljnje istraživanje povijesti toga kulturnoga, te poviješću i prošlošću bogatoga grada. Iz izloženih dokumenata i nacрта vidljivo je da se na ovom području odvijao suživot mnogih kultura te da je bila razvijena komunikacija na austro-ugarskom prostoru, dakako uvažavajući činjenicu da je tanka, ali gospodarski i politički vladajuća struktura do potkraj 19. st. bila talijanaško-talijanska. Dakle, ova izložba arhivske građe o Omišlju ima neprocjenjivu vrijednost podataka o tom gradu na o. Krku i o njegovim stanovnicima te može biti dobar početak istraživanja i daljnega proučavanja povijesti toga kraja.

Nina SPICIJARIĆ, prof.

Eduard Hercigonja, *Tisućljeće hrvatskoga glagoljaštva*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2009.

Najnovija knjiga akademika Eduarda Hercigonje *Tisućljeće hrvatskoga glagoljaštva* ugledala je svjetlo dana u prosincu 2009. g. u izdanju Hrvatske sveučilišne naklade. Knjiga je izdvojena cjelina, tj. dopunjen i proširen autorov doprinos velikomu projektu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti "Hrvatska i Europa". Riječ je o vrlo važnom projektu koji je zamišljen kao sveobuhvatna obrada hrvatskoga identiteta i njegova dioništva u europskoj i uopće univerzalnoj zajednici, a ovim proširenim izdanjem široj čitateljskoj publici dostupnim postaje upoznavanje s fenomenom hrvatske kulture – glagoljaštvom.

Knjiga akademika Hercigonje podijeljena je na tri velika dijela: *Glagoljaštvo i glagolizam u ranome srednjem vijeku*, *Glagoljaštvo u razvijenom srednjovjekovlju* i *Glagoljaštvo i glagoljica od XVI. do XIX. stoljeća*.

U prvom se dijelu autor bavi povijesnim okvirom procesa inkulturacije vrednota kršćanske duhovnosti u Hrvata, počecima hrvatskoga glagoljaštva i glagolizmom te njegovim razvojem i uvjetima razvoja od IX. do poč. XIII. stoljeća. Zatim, obrađuje početke glagoljičke književnosti, osobito najstarije sačuvane tekstove te epigrafiku, među kojom je posebno istaknuta Bašćanska ploča, *svojevrni rodni list kojim je posvjedočeno nastajanje jednoga jezično-književnoga procesa što traje već devet stoljeća*. U zaključku prvoga dijela autor daje pregled uspona hrvatskoga glagoljaštva i glagolizma na dijakronijskoj vertikali hrvatske crkvene, kulturne i književne povijesti u razdoblju od IX. do kraja XII. stoljeća.

Drugi, pak i opsegom najveći, dio knjige posvećen je problemima, značajkama i posljedicama dosadašnjih istraživanja, tj. periodizaciji razvojnoga procesa samoga glagoljaštva u tijekovima društvenoga života srednjovjekovne Hrvatske. Pomoću raspoloživih vrela (povijesnih, pravnih i književnih) autor je strukturirao *vremenskorazdiobni nacrt hrvatskoga glagoljaštva*: prvo razdoblje (s unutrašnjom razdiobom na tri podrazdoblja) – od kraja IX. do 30-ih god. XVI. st., tzv. **vrijeme uspona** i drugo razdoblje (s unutrašnjom razdiobom na dva podrazdoblja) – od 30-ih god. XVI. do početka XIX. st., tzv. **vrijeme silaska**. Osim toga u ovo poglavlje još ulaze potpoglavlja u kojima autor progovara o prijelomnom XIII. st. i papinskim

reskriptima senjskom (1248.) i krčkom (1252.) biskupu te o značenju dobivenih odobrenja 'liturgiae glagolito-romanae' za hrvatski glagolizam i glagoljaštvo u politici Rimske kurije prema heterodokskoj Crkvi bosanskoj. Zatim, posebno obrađuje značajke duhovnoga ozračja glagoljaške sredine u razvijenom srednjem vijeku te navodi osobitosti i posljedice književnojezičnoga i grafijskoga razvoja glagoljice te njezin razvojni put od XIII. do XVI. st. Autor nije izostavio ni objašnjenje društveno-gospodarskoga položaja kasnosrednjovjekovnoga glagoljaštva i glagoljaškoga humanizma. Obrađujući zasebno glagoljašku književnost XIII. – XIV. st. izdvaja liturgijske od neliturgijskih rukopisa i potkrepljuje njihovu obradbu zornim ilustracijama. Osim glagoljaških rukopisa, u knjizi je obrađen i nezaobilazni glagoljaški tisak te izdanja hrvatskih protestanata, kao i turski glasi u glagoljaškoj knjizi XV. i XVI. st. te, konačno, glagoljaštvo u Europi XIV. – XVI. st.

Treće, ujedno i posljednje, poglavlje, odnosi se na opće stanje glagoljaštva za vrijeme i poslije turskih pohara i teritorijalnih osvajanja u Hrvatskoj kroz XV., XVI. i XVII. st. Ujedno se odnosi i na položajni raspored hrvatskoga glagoljaštva, a osobito je obrađen položaj kontinentalnih dijelova glagoljaškoga prostora. Zastupljenost glagoljice na hrvatskim prostorima prati se i na mletačkom posjedu (*Stato da Mar*) na istočnom Jadranu, a autor se posebno osvrnuo na glagoljašku tradiciju na Kvarneru – na Krku ("refugium glagolitarum"), Lošinj, u Rijeci; u Istri; u Senjsko-moždruškoj ili Krbavskoj biskupiji. Jedan dio ovoga poglavlja posvećen je i glagoljaškoj književnoj djelatnosti u XVII. i XVIII. st. te obrazovanju klera i pitanju književnoga

jezika, a posebno istočnoslavenizaciji glagoljičkih tekstova od Rafaela Levakovića do Mateja Karamana i Mateja Sovića.

Knjigu akademika Eduarda Hercigonje uz kratki završni osvrt zaključuju i dvije fotografije s podnatpisima – jedna benediktinske opatije Sv. Kuzme i Damjana te druga samostanske crkve uz istu opatiju kraj Tkona na otoku Pašmanu. Uz njih, u knjigu su još uvrštene fotografije crkve Sv. Križa u Ninu, crkve Sv. Spasa na Vrelu Cetine, benediktinske crkve Sv. Kuzme i Damjana u Čokovcu.

Autor knjige, akademik Hercigonja, jedan od najvećih poznavatelja hrvatskoga glagoljaštva, još jednom je svojim djelom počastio brojne čitatelje kvalitetnim, iscrpnim i temeljitim štivom o glagoljici na hrvatskim prostorima. Neprijeporno je riječ o knjizi nastaloj na zavidnom književnopovijesnom i jezičnopovijesnom znanju autora koji se uvijek striktno u svojim radovima drži "glagoljaških okvira". Zahvalimo mu stoga na ovoj knjizi, utemeljenoj na suvremenijoj literaturi, kojom opet i iznova daje zanimljiv i nov pristup tomu nezaobilaznomu fenomenu hrvatskoga identiteta.

Ovim se osvrtom ukratko nastoji djelo priznatoga znanstvenika i akademika predstaviti čitateljstvu, no razvidno je da mu pristaje širi prikaz, slikovit i temeljit presjek triju poglavlja o hrvatskom glagoljaštvu.

Mirjana CRNIĆ, prof.